

NÄYTTELYVIERAILU KRUUNUN VÄKEÄ TURUN LINNASSA

Joulukuussa 2024 Turun kaupunginmuseon museokohteeseen Turun linnaan avautui osana sen perusnäyttelyä linnan sotilaista ja puolustamisesta kertova Kruunun väkeä -näyttely, joka kertoo linnan sotilaiden elämästä. Ajallisesti näyttely kulkee keskiajalta renessanssajan loistoon ja aina 1600-luvulle asti, sodankäynnin muutoksiin, sekä siihen, oliko sotilaiden elämä todella niin hurjaa ja veristä kuin usein kuvitellaan. Näyttely täydentää linnan aiempia perusnäyttelyn osia ja tuo aiempaa laajempaa näyttelykokonaisuutena esiin pitkää aikaa sen menneisyyden puolustuslinnana.

Turun kaupunginmuseo on kerännyt jo sen alkuajoista lähtien sotilaista, puolustuksesta ja sotimisesta kertovia kokoelmia. Silloisen Turun kaupungin historiallisen museon kokoelmiin lahjoitettiin jo sen perustamisaikaan 1800-luvun lopulla sodankäynnistä kertovia esineitä. Museon ensimmäisessä esineluettelossa vuodelta 1897 on kohtaan ”Aseet” ja ”Liput” luetteloitu 450 esinettä, ja ne olivat muutamaa

maisterinmiekkää, metsästysasetta ja virkasauvaa lukuun ottamatta juuri sotimiseen ja puolustautumiseen liittyviä esineitä.¹ ”Kruunun väkeä” ei siis ole ensimmäinen näyttely, jossa linnan puolustautuminen on esillä. Vuosien 1962–1967 linnan entisöinnin yhteydessä esilinnan pyöreästä tornista poistettiin sinne 1700-luvulla rakennetut vankilan sellit ja torni palautettiin se yhdeksi yhtenäiseksi tilaksi. Entiseen 1500-luvun tykkitorniin siis avattiin 1960-luvulla museon asekokoelmaa esittelevä näyttely.² Kun tykkitornin osalta vuoden 1974 opaskirjassa keskitytään esinepaljouteen ja eri asemallien esittelyyn ja kehitykseen, keskittyy uusi ”Kruunun väkeä” laajemmin eri sotilaslä-

Kuva 1. Kruunun väkeä -näyttely sijaitsee päälinnan vaihtuvien näyttelyiden tilassa, mutta se on kuitenkin osa museon perusnäyttelyä. Turun kaupunginmuseo/Turun linna. Kuva: Marika Österlund 2025.

Kuva 2. Vasemmalla pyöreän tornin asenäyttely vuoden 1974 esilinnan opaskirjassa. Näyttely oli esillä teemaan sopivasti vanhassa 1500-luvun tykkitornissa. Oikealla nykyinen Kruunun väkeä -näyttely päälinnassa. Torni on mukana vain lavasteena, jonka sisällä voi kuunnella tykkien jyrinää. Nykyinen näyttely tuo edeltäjänsä laajemmin esiin sotilaselämän ja linnan puolustuksen eri puolia. Vasen: Turun linna: Esilinnan esittely 1974: 61; Turun kaupunginmuseo/Turun linna, Kuva: Marika Österlund 2025.

män ja linnan puolustuksen puoliin. Uusi näyttely saattaa päälle päin näyttää viihteelliseltä ja pintapuoliselta kaikkinen interaktiivisine esityksineen, mutta kun siihen perehtyy, sisältyy mukaan synkkiäkin tarinoita.

"Kruunun väkeä" alkaa ritareista kertovalla näyttelyosuudella. Populäärissä historiatiedossa ne ovatkin keskiaikaan liittyen suosittu teema, jonka myös "Kruunun väkeä" huomioi kysymällä "Tuleeko sinullekin linnoista ja sotilaista ensimmäisenä mieleen ritarit?". Näyttelyssä tuodaan kiinnostavasti esiin ritareiden historiaa, sekä sitä tietoa, että todellisuudessa ritarit olivat sotilaista se hyväosaisin osa. Mainitsemistani interaktiivisista esityksistä tähän liittyy aatelisnuorukaisen Henrik Dieknin tarina. Interaktiivisella näytöllä vuonna 1420 katedraalikoulusta valmistunut nuorukainen pohtii tulevaisuuttaan ja sitä, haluaisiko papin virkaan, sotilasuralle vai siviilivirkkaan. Nuori ja toiveikas Henrik ei haaveile kuitenkaan sotilasurasta ja ritariudesta, vaan mukavuudenhaluisena, mutta kunnianhimoisena tähtää siviilivirkkaan.

Ritareita koskeva näyttelyosuus johdattelee Henrikin tarinan kautta taitavasti populaarin keskiajan esittämisen kliseistä³ sotilaselämän todellisiin puoliin ja sen myötä erilaisiin ihmiskohtaloihin samankaltaisten interaktiivisten esitysten kautta. Läpi näyttelyn on sijoiteltu eri henkilöitä, osa todellisia ja osa kuviteltuja, jotka kertovat työstään, kokemuksistaan ja elämästään osana linnan puolustamista. Mukana on niin pakkovärväyksestä surullinen sotilas, työhönsä leipääntynyt portinvartija, ylpeä ja ylimielinen linnanpäällikkö kuin varojen ja hengen menettämisestä huolestunut fatabuurivaimo.

Kuten tiedetään, Turun linnan keskiaikainen historia alkoi puolustuslinnana, jossa puolustautumista ajateltiin kaikissa rakennusratkaisuissa, esimerkiksi paksuissa ulkomuureissa oli vain pienet ampuma-aukot kunnon ikkunoiden sijaan ja huoneisiin kuljettiin puisten sisäpihaa kiertävien solakäytävien kautta, jotka oli mahdollista polttaa hyökkäyksen tullessa. 1500-luvulle tultaessa ja Vaasojen alaisuudessa taas korjattiin kylmä ja vanhanaikainen keskiaikainen

Kuva 3. Nuori ja toiveikas Henrik Diekn haluaa matkustella ja kokea uutta, mutta mukavuudenhaluisena ei tähtää kuitenkaan sotilasuralle. Turun kaupunginmuseo/Turun linna. Kuva: Marika Österlund 2025.

puolustuslinna uudenaikaiseksi ja loisteliaaksi asuinpalatsiksi.⁴ Edellä mainitsemanni henkilötarinat nivoutuvat osaksi linnassa koettuja muutoksia: elettiinkö kolkon ja keskiaikaisen puolustuslinnan tylsää arkea vai renessanssiajan loisteliaassa hovissa. Esimerkiksi vuonna 1495 portinvartija odottaa Sten Sturen vierailujen aikaisia parempia ruokia mutta joutuukin muiden juhlinnan jatkuessa vartiovuoroon. Vierailut ovat kuitenkin odotettu asia, sillä portinvartija toteaa elämän linnassa olevan toisinaan ”tylsää ja ajan tappamista”. Fatabuurivaimo Briitta taas vuonna 1563 elää osana Juhana-herttuan ja Katariina Jagellonican loisteliasta hovia ja huolehtii sen rikkauksista. Kuningas Eerik XIV:n vuoksi linnassa kuitenkin eletään piirityksen alla ja sekä henki että arvotavarat ovat vaarassa.

Interaktiiviset henkilötarinat tuovat lisää sisältöä museonäyttelyn perinteisempiin näyttelyteksteihin ja sisältöihin, ja ne onkin sijoitettu niihin näyttelyn osioihin, joihin ne liittyvät. Näyttelyn teemoittain etenevät tekstit käsittelevät laajasti sotilaiden ja muun linnanväen elämää. Teksteissä avataan muun muassa sitä, millaista linnan arki oli ja keitä siellä asui, miten sotilaiden värväminen tapahtui ja miten se muuttui sekä miten sodankäynnin muutokset vaikuttivat edellisiin. Esimerkkinä mainittakoon, kuinka rauhan aikana varusväkeä

saattoi olla linnassa vain pieni määrä, mutta sotien ja piiritysten aikaan heitä oli tietysti enemmän. Sotilaiden mainitaan yöpyneen yhteismajoituksessa ja linnanpäällikön omassa majoituksessaan. 1600-luvulla sotimisen todetaan taas muuttuneen Ruotsin suurvaltapyrkimysten vuoksi, jolloin sotiminen siirtyi valtakunnan rajoille ja sen ulkopuolelle. Tämän jälkeen linna toimi pääasiassa sotilaiden värväys- ja kouluttautumistarkoituksessa sen puolustamisen sijaan. Tämä on vain yksi esimerkki siitä, miten laajasti tietoa verrattain lyhyisiin näyttelyteksteihin on saatu mahduttua. Näyttelytekstit tuovat laajasti esiin niitä eri puolia, joita linnan asuttamiseen on liittynyt. Tekstit ovat mielenkiintoisia ja purkavat myös erilaisia menneisyyteen liittyviä har-

Kuva 4. Turun kaupunginmuseon kokoelmissa oleva TMK1723 mekaaninen käsi on kauden huolimatta osana näyttelyä muistutus siitä, mitä sotilaat saattoivat joutua kokemaan. Turun kaupunginmuseo/Turun linna. Kuva: Marika Österlund.

haluuloja niin taisteluiden kiivaudesta kuin jo aiemmin käsittelemästäni ritariudesta ja sen yleisyydestä.

Esineistöä näyttelyssä ei ole kovin runsaasti, mutta ratkaisu tuntuu toimivalta. Museot ovat muuttuneet huomattavasti niistä ajoista, kun kokoelmaesineitä asetettiin esille mahdollisimman suuri määrä, mutta vain rajallisilla kontekstiedoilla.⁵ Museoesineiden huomattavasti muuttunut käyttö pohdiskelee myös Steven Conn teoksessaan *Do Museums Still Need Objects?*. Osassa museoita esineet ovat edelleen keskeisiä, mutta joissain museoissa niiden esille laitosta on kokonaan luovuttu ja ne korvattu erilaisilla audiovisuaalisilla ja interaktiivisilla esitystavoilla.⁶ Turun kaupunginmuseo ei lukeudu puhtaasti näistä kumpaankaan, vaan yhdistelee näyttelyssä molempia. Esineitä esitellään aina muutamia teemaa kohden, ja ne yhdessä näyttelytekstien ja interaktiivisten esitysten ohella tuottavat syvempää ymmärrystä siitä, mitä linnan sotilaat ja muut asukkaat kokivat: parturia ja sotavammoja koskevan osion kohdalla on esimerkiksi esillä 1600-luvun mekaaninen käsiproteesi. Näyttelyn materiaalisesta puolesta voisi mainita myös tilaan tuodun tornin, jonka sisällä voi kuulla ja tuntea tykkien jylinän. Torni oli alun perin esillä Katariina Jagellonicasta kertovassa Prinssessan matka -näyttelyssä, mutta se on nyt aiheeseen sopivasti esillä uudelleen. Kokoelmaesineiden lisäksi esillä oli myös erilaisia replikoita ja 1400-luvun Ison linnan-tuvan joulunviettoa kuvaava pienoismalli.

Kaiken kaikkiaan Kruunun väkeä -näyttelyn voi todeta olevan mielenkiintoinen kokonaisuus. Näyttely tuo esiin sitä puolta, mikä sen näyttelyistä aiemmin puuttui. Linnan puolustushistoriaa on tuotu esiin opastuksilla, mutta linnan sotilaiden elämä on jäänyt tässä laajuudessa käsittelemättä.

Turun linnan monisatavuotista historiaa on haastava avata kävijöille ymmärrettävästi ja selkeästi, mutta Kruunun väkeä -näyttelyn voi sanoa siinä onnistuneen. Siinä missä näyttelytekstit avaavat teemoja aina keskiajalta 1600-luvulle asti, toimivat henkilötarinat kiinnikkeinä linnan tiettyihin puolustuksellisiin aikakausiin ja kuvastavat tapahtuneita muutoksia. Esinevalinnat taas ovat mielenkiintoisia ja ajatuksella näyttelyyn valittuja. Voin siis lämpimästi suositella näyttelyä kaikille aiheesta kiinnostuneille!

FM Marika Österlund
mamaos@utu.fi

VIITTEET

- 1 Drake 1995: 55.
- 2 Turun linna, Esilinnan esittely 1974: 56–64.
- 3 Viittaan tällä ritarien suosioon ja laajaan näkyvyyteen.
- 4 Lepokorpi et al. 2013: 4–8.
- 5 Ks. kuva 2.
- 6 Conn 2010: 20.

LÄHTEET

Conn, Steven 2010. *Do Museums Still Need Objects?* University of Pennsylvania Press, Philadelphia, Pennsylvania.

Drake, Knut 1995. *Menneisyys, nykyisyys, tulevaisuus. Turun kaupungin historiallinen museo – Turun maakuntamuseo 1881–1981*. Turun maakuntamuseo, Turku.

Lepokorpi, Nina, Kostet, Juhani & Kotivuori, Salme 2013. *Turun linna. Päälinnan opaskirja*. Lepokorpi, N. & Söderström, M. (toim.) Turun museokeskus, Turku.

Turun kaupungin historiallinen museo 1974. *Turun linna. Esilinnan esittely*. Turku.